

**ASPECTS OF ANTIQUITY THAT REMAIN UNCHANGED UNTIL TODAY IN POLITICS, ECONOMY AND
THE EPISTEMOLOGY OF COMMERCE**

Rabia Bahar ÜSTE, Dokuz Eylül Üniversitesi, TR
rabia.uste@deu.edu.tr

Serpil KESTANE, Dokuz Eylül Üniversitesi, TR
serpil.kestane@deu.edu.tr

Abstract

Antiquity is a historical adventure that confronts us with values from 2000 years ago. Although in some ways they have varied, on a continuum the effects of political and economic data have preserved their basic functions until today.

This purpose of this study was to evaluate perspectives of progress in the political arena and political relations, as well as the economic and commercial area, and economical and commercial relationships. The study was enriched with illustrations revealing that political, economic and commercial concepts developed over time preserve the same basic structure in accordance with changing times and needs. Those periods when the antique concepts of politics, economy and commerce have gone through conceptual changes are evaluated within the context of the entirety of the subject, although limits were applied.

Literature relating to politics, economy and commerce in antiquity was analysed in the first section. In the second section, the ontological state and permanent themes were studied, taking into consideration archaeological and historical data. In the third and final section, similar concepts were indicated by way of emphasising the various periods and the current political and economic theories. The objective of this study was to confirm the assertion by the philosophers of history of political thoughts that ‘there is nothing new under the sun.’

Key words: Politics, Marketing, Economy, Archaeology and History.

**SIYASET, EKONOMİ VE TİCARET EPISTEMOLOJİSİNDE ANTİKÇAĞDAN GÜNÜMÜZE
DEĞİŞMEYENLER**

Öz

Antikçağ 2000 yıl öncesinin değerlerini karşımıza çıkaran bir tarihsel serüvendir. Bu süreçten itibaren, siyasete ilişkin ve ekonomik verilerin etkileri, günümüze kadar değişkenlik göstererek temel fonksiyonlarını korumuşlardır.

Çalışmada, siyasal alan / siyasal ilişkiler ile ekonomik ve ticari alan / ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişim perspektifleri üzerinde durulacaktır. Bu dönemde geliştirilen siyasal, ekonomik ve ticari kavramların değişen çağ ve ihtiyaçlara göre temelde aynı yapılanmayı koruduğu örneklerle zenginleştirilecektir. Kısıtlar konularak, konu bütünlüğü kapsamında, antikçağ siyaset, ekonomi ve ticaret anlayışının kavramsal olarak değişime uğradığı dönemler ele alınacaktır.

Birinci bölümde, antikçağda, siyaset, ekonomi ve ticarete ilişkin literatür incelenecektir. İkinci bölümde, arkeolojik ve tarihsel veriler ışığında siyaset, ekonomi ve ticaretin ontolojik durumu ile değişmez ana temaları imgelenecektir. Üçüncü ve son bölümde değişik dönemler ile günümüz siyasal ve ekonomik kuramlarına vurgu yapılarak benzer kavramlar işaret edilecektir. Çalışmada varılmak istenilen nokta, siyasal düşünceler tarihi düşünürlerinin ortaya koyduğu “Güneşin altındaki hiçbir şeyin yeni olmadığı” savını doğrulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Pazarlama, Ekonomi, Arkeoloji, Tarih

SİYASET, EKONOMİ VE TİCARET EPİSTEMOLOJİSİNDE

ANTİKÇAĞDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞMEYENLER

Antikçağ 2000 yıl öncesinin değerlerini karşımıza çıkaran bir tarihsel serüvendir. Bu süreçten itibaren, siyasete ilişkin ve ekonomik verilerin etkileri, günümüze kadar değişkenlik göstererek temel fonksiyonlarını korumuşlardır.

Çalışmada, siyasal alan / siyasal ilişkiler ile ekonomik alan /ekonomik ilişkilerin gelişim perspektifleri üzerinde durulacaktır. Bu dönemde geliştirilen siyasal ve ekonomik kavramların değişen çağ ve ihtiyaçlara göre temelde aynı yapılanmayı koruduğu örneklerle zenginleştirilecektir. Kısıtlar konularak, konu bütünlüğü kapsamında, antikçağ siyaset /ekonomi anlayışının kavramsal olarak değişime uğradığı dönemler ele alınacaktır.

Birinci bölümde, antikçağda, siyaset ve ekonomiye ilişkin literatür incelenecektir. İkinci bölümde, arkeolojik ve tarihsel veriler ışığında siyaset ve ekonominin ontolojik durumu ile değişmez ana temaları imgelenecektir. Üçüncü ve son bölümde değişik dönemlere ve günümüz siyasal ve ekonomik kuramlarına vurgu yapılarak benzer kavramlar işaret edilecektir. Çalışmada varılmak istenilen nokta, siyasal düşünceler tarihi düşünürlerinin ortaya koyduğu “Güneşin altındaki hiçbir şeyin yeni olmadığı” savını doğrulamaktır.

ANTİKÇAĞ SİYASAL / EKONOMİK ve TİCARİ DÜŞÜNCESİ

Her toplum, her uygarlık, ekonomik, teknolojik ve nüfusa ilişkin verilere bağlıdır. Uygarlıklar, siyasal iktisat içinde şekillenmiştir. İnsan, maddi uygarlığı kol ve ellerinin gücüyle inşa etmiştir (Braudel, 2001:49). Tıpkı bir tiyatrodaki bir projektörün, dekorları ve çehreleri değiştirmeksizin, onları farklı bir şekilde renklendirip, başka bir evrene aktardığı gibi, her şey bir dönemden diğerine değişmekte ya da değişmemektedir (Braudel, 2001:58).

İnsanlık tarihinde bazı durumlar çeşitli dönemlere geçiş için bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bunlardan ilk büyük dönüm noktası yiyecek üretimine geçilmesidir. Bu durum insanların sayısında çok büyük bir artış sağlamış ve uygarlıkların yükseleceği temelleri atmıştır. İkinci dönüm noktası ise, uygar toplum denilen becerikli ve karmaşık toplulukların ortaya çıkışıdır (İÖ 3500-3000). Bu dönemde insanlar “artı ürün” elde etmiş ve bu da toplumsal örgütlenmeyi sağlamıştır. Bundan 1000 yıl sonra “saban”ın bulunuşu ile yağmurla sulanan topraklardan da artı ürün elde edilmiştir. Savaş arabaları ve yeni yeni savaş tekniklerinin etkinleştirilmesi, atları terbiye eden, at yetiştiren ve bu becerilere sahip olan savaşçılara üstünlük kazandırmıştır. Tarımcı halklarla, savaşçı kabileler arasındaki etkileşim yeni ve son derece başarılı üç uygarlık biçiminin temellerini oluşturmuştur. Bunlar: Yunanistan’daki Avrupa tipi uygarlık (Yunan Uygarlığı), Hint tipi uygarlık ve Çin Uygarlıklarıdır (McNeill, 2013:1-27).Eski dünyanın diğer uygarlıkları, Babil, Asur (Fırat, Dicle), Mısır (Nil), ve Roma (Akdeniz), Kuzey Avrupa Uygarlıkları, Atlantik etrafında gruplanan uygarlıklardır (Braudel, 2001:40-41).

Antikçağ siyasal düşüncesini sistematik olarak MÖ 770- 51 yılları arasında incelemek olanaklıdır. Antikçağ Siyasal Düşüncesi (MÖ. 800-MS. 30) (Kelly, 2013:18-19):

Tablo: Antikçağ Siyasal Düşüncesi Sistematiği

MÖ. 770	Çin’de Bahar ve Güz Dönemi. “Yüz Düşünce Okulu” ortaya çıkmıştır.
MÖ. 600	Çinli General Sun Tzu, Kral Wu’luHelü için “Savaş Sanatı” kitabını yazar.
MÖ. 600-500	Konfüçyüs “geleneksel değerlere” dayalı ve bilge bir sınıf tarafından yönetilecek bir yönetim sistemi önerir.
MÖ. 594	Solon Atina için demokratik şehir devletlerinin yolunu açan bir “anayasa” hazırlar.
MÖ. 510	“Roma Cumhuriyeti” kurulur.
MÖ. 476-221	“Devletler Savaşı” döneminde en büyük yedi Çin devleti üstünlük mücadelesi verir.
MÖ. 460	Yunanistan’da Protagoras’la birlikte Sofistler, adaletin doğa adaletinin bir tezahürü değil, “insani değerlerin” bir gereği olduğunu iddia ederler.
MÖ. 399	Atina’da yıllarca “siyaset ve toplumu sorgulayan” Sokrates ölüme mahkum edilir.
MÖ. 470-391	Çinli filozofMozi erdem ve yetenekleri dolayısıyla seçilen tamamen “meritokratik bir bakanlar ve danışmanlar sınıfı”nı savundu.
MÖ. 380-360	Platon “Devlet” adlı eserinde bilge ve iyi yaşamının doğasını anlayacak akıl ve bilgiye sahip “filozof krallar” tarafından yönetilmeyi savunur.
MÖ. 335-323	Politika adlı eserinde Aristoteles şehir devletlerininçeşitli yönetim şekillerini tanımlar ve “anayasal hükümeti” en pratik yönetim şekli olarak kabul eder.
MÖ. 370-283	Chanakya’nınChandraguptaMaurya’ya desteği ile Hindistan’da “Maurya İmparatorluğu” kurulur.
MÖ. 372-289	Mencius, Çin’de “Konfüçyüs’ün görüşlerini” yayar.
MÖ. 300	Çini birleştirmeye yönelik bir çabayla, ShangYang ve Han FeiTzu’nun otoriter fikirleri”Legalizm Doktrini” olarak benimsenir.
MÖ. 200	Han hanedanlığı Konfüçyüsçülüğü Çin’in “Resmi Felsefesi” olarak kabul eder.
MÖ. 54-51	Çiçero Platon’un Devlet eserini örnek alan “De Republica”yı yazar fakat “daha demokratik bir yönetim şeklini savunur.

Siyasi teorinin başlangıcı Antik Çin ve Yunan Uygarlıkları’na kadar uzanır. Siyaset başta felsefe ve etik konuları içinde ele alınmış ve insanın mutluluğunu ve güvenliğini sağlamaya yönelik olarak değil, insanların “iyi bir yaşam” sürmelerine yönelik olarak da nasıl yapılandırılması gerektiğini incelemiştir (Kelly, 2013:18).

Sümerler’den, Mısır’a adalet önemini koruyan bir kavram olmuş, oradan da Eski Yunan kültürüne geçmiştir. Adalet, bu uygarlıklarda, siyaset ve ekonominin varlık nedeni olarak kabul edilmiştir. Adalet ile yönetimlerin ve kalkınmanın hız kazanabileceğine inanılmıştır. Sümerler, adalet kavramını çeşitli konular açısından yazılı olarak açıklayan ilk uygarlıktır (Önal, 2007, s.95).

İnsanların birbirlerini anlayabilmesi ve iletişim kurabilmeleri için dil öncelikli sırada yer almıştır. Dilin yönetimdeki önemi ve insanlar arasındaki iletişim gücünü anlatan ilk kayıtlar, Eski Mısır’a aittir. Eski Mısır’dan sonra (MÖ 1200-1000), Fenikeliler hecelere ve ünsüzlerden oluşan alfabeyle ulaşmış, daha sonra Grek, Sümerler ve Akad’lar dili geliştirmişlerdir. Eski çağlarda Mezopotamya ticaret bakımından çok canlı bir bölge olduğu için, çok dillilik gelişmiş ve bu bölgede ilk sözlükler, özellikle tüccarların işine yarayacak kelime listeleri olarak yazılmıştır (Demiriş, 2007:104-105).

Roma felsefesinde, Epikuroşular, Antikçağda olduğu gibi, rahat ve refah içinde bir hayatı isteyen ve çabalayan insanlardır. Troplar öğretisi bunu destekler, Antikçağ kuşkuculuğu içinde temelde çok değerli olan mantık ve bilgi kuramına yönelik araştırmaları amaç olarak görmeyip, var olan her şeyin anlaşılabilir olduğunu

belirtirler (Störig, 2011:188). Erken patristik dönemde, Augustinus, “Tanrı Devlet” kavramını tartışır. Kilise bunun hazırlığını yaptığından, o dönemde eşsiz konum kazanmıştır. Roma’da kurulan uygarlığın temelinde eğitim, eğitimin temelinde ise hitabet yer almıştır. Eğitim politikalarında hitabeti geliştirmelerinin nedeni, siyasal alanda ve ekonomi politikalarında etkili olabilmektir. Roma’da, özellikle senatoda ve imparatorluğa ait kentlerin temsilcilerinin savunmalarında bu özellik kendisini göstermektedir. Ayrıca bu dönemde, sorunları anlatan belgelere ulaşıldığında hitabetin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Romalıların güvenlik ve vergi almadaki ustalıkları hitabetteki yeteneklerine dayandırılmaktadır (Kaçar, 2007:151-152). Özellikle vergi sisteminin gelişmişliği, ticarete verilen değerin de bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Büyük düşünce sistemlerinin yaratıcıları, bir geminin pek çok fırtınayı atlattığı gibi bir dizi konjonktürü aşanlar olarak kabul edilmiştir. Sokrates, Platon, Konfüçyüs, Descartes veya Karl Marx, dinlerin kurucuları Buda, İsa, Hazreti Muhammed önemli uygarlık kurucularıdır (Braudel, 2001:60).

Antik çağda insanlar, zorunlu ihtiyaçlarını karşılarken, düşünme yeteneklerinin kullandıklarından çok daha üstün olduğunu keşfettiler. Bunun üzerine garip sorularla ilgilenmeye başladılar. Yıldızlar nereden geliyor? Gök gürültüsünü kim çıkarıyor? Dört bir yanı ölüm ve hastalık dolu olduğu halde mutlu ve neşeli olan kendisi, bu küçük yaratık kim?(Loon, 1992:22). Bu sorulara cevap ararken, yönetim ve ekonomi ile ilgili verilere de ışık tutmaya, belki adını “yönetim” olarak koymadığı bir anlayışın yaşamlarına belirli bir ahengi getirebileceğini anlamaya başladılar. Bu ahengın devamlılığı için, belli bir refah içinde olmalarının ise, “ekonomi” adını vermedikleri ama prensiplerini uygulamaya başladıkları bir alanla karşı karşıya gelmişlerdir. Yaşam felsefelerini oluştururken, bir yandan da “siyaset” ve “ekonomi”nin felsefesini de oluşturmaya başlamışlardır.

Antik çağda siyaset ve ekonomi ile birlikte ticaret de gelişmiştir. Hiçbir uygarlıkta kent yaşamı, ticaret ve sanayiden bağımsız olarak gelişmemiştir. Ne antik çağda ne de modern zamanlarda bu kuralın dışında kalan bir durum olmamıştır. İklim, halk ve din ayrılıkları tıpkı çağların ayrılıkları gibi önemsizdir. Bu geçmişte Mısır, Babil, Yunanistan kentlerinde, Roma ve Arap İmparatorluklarında geçerli olmuş bir kuraldır; tıpkı günümüzde Avrupa, Amerika, Hindistan, Japonya ve Çin kentlerinde geçerliliğini koruduğu gibi (Pirenne, 2012: 99). Bu nedenle uygarlıkların oluşumunda ve gelişiminde, siyaset ve ekonomi ile birlikte ticaretin de önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Ticaretin ne zaman doğduğu tam olarak bilinmemekle birlikte, arkeolojik kanıtlar bize 10.000 yıldan çok daha ötesinde ticarete ilişkin delillerin varlığını göstermektedir. Tarihin babası olarak anılan Herodot, ilk olarak ticaretin sessiz ticaret olarak bilinen ilkel bir takas çeşidi şeklinde yürüdüğünü ifade etmiştir (JonesandShaw, 2006, 38-41) .

Homo Sapiens’in yeryüzünde görünüşünden bu güne dek geçen zamanın onda dokuzu kadarında insanlar basit tahta, taş araçları ve ateşi kullanarak, kuşaktan kuşağa hemen hiç değişmediğini söyleyebileceğimiz bir yaşam sürdürerek avcılık ve toplayıcılık yaşamı dışına çıkamamıştır. İlkel topluluklarda bir tehlikeden kurtulma olayı ya da sıra dışı işleri yapmak için bir araya gelmeleri, düzenli törenler biçimine dönüşmüş olabilir. Bu tür fırsatlarla “ufak deniz salyangozu kavgısı” gibi az bulunan nesnelerin değiş tokuş edildiği bilinmektedir (McNeill, 2013:27-28).

Para ölçeğinin henüz başlangıç döneminde olduğu mal değiş tokuşunun ilkel biçimlerinin sürüp gittiğı yerlerde ticaret, önceleri oymağın sonraları da devletin kollektif bir eylemi olarak kalmıştır (Sedillot, 1983: 45). Örneğın Mısır’da Firavun hem Tanrı, hem hükümdar, hem işveren, hem mülk sahibi, hem de işletmecidir. Dönemin siyasal anlayışı ticareti de şekillendirmiş, yasalar, Firavun’u tek üretici, satıcı ve tek alıcı kılmıştır.

İsrail’de de en önemli ticaret konularında krallığın tekeli olmuştur. İsrail Kralı Solomon (Süleyman), Kilikya’dan atlar, Mısır’dan arabalar satın almış ve bir filo kurmuştur. Mısır ve İsrail’den farklı olarak kapılarını dışarıya daha az tutan başka yerlerde ticaret devletin vesayetinden özgür olarak gelişme olanağı bulmuştur. Sümer, Babil, Kalde, Asur kültürleri dış dünya ile ilişkiler kurmuşlar ve bireyin girişimci ruhunun geliştirilmesine yol açmışlardır. Başlangıçta tacirler kralın görevlendirdiğı kimseler ya da doğrudan doğruya onun memurları olup, onun yönergesine göre ve onun hesabına mal alıp satmışlardır. Ancak, kamu çıkarına yaptıkları bu işlerin yanı sıra alışverişin boyutları kimi zaman devlet adına yaptıklarından daha fazla olmuştur. Hatta Babil için “Gökteki yıldızlardan daha çok tüccarın bulunduğu” da söylenmiştir (Sedillot, 1981:49-51).

Kısacası, devlet tipi hizmet ettiği sınıfla belirlidir; böylece belli bir toplumun iktisadi temeliyle belirlenmiştir. Bu yüzden, devletin tipi, toplumsal ve iktisadi oluşumun karşılığıdır(Tanilli, 2001: 15). Ticaret de, bu oluşum tarafından şekillenmiş, bazı uygarlıklarda devletin ve kralın tekelinde yer almış (Mısır ve İsrail gibi), bazılarında(Babil ve Girit gibi) ise serbest gelişme olanağı bulabilmiştir.

ÇİN FELSEFESİNDE SİYASET / EKONOMİ VE TİCARET

Çin uygarlığının, Avrupa gibi kendine özgü bir yapısı bulunmaktadır. Çinliler tüm alanlarda, özellikle, kağıt para gibi icatlar, devlet düzeni ve toplumsal organizasyonlarda öncü olmuşlardır. M.Ö 2.- 6. yüzyıl “Yüz Okul” dönemidir. MÖ 2. yüzyıl- MS 1000 yılına kadar geçen süreyi kapsayan “Ortaçağ Çin Felsefesi” ve Avrupa’yı etkileyen yönleri ile öne çıkmaktadır. Konfüçyüs, “insanlara nasıl hizmet edeceğimizi bilmezken, ruhlara nasıl hizmet edeceğimizi nereden bileceğiz?, Yaşam hakkında bir şey bilmiyorsak, ölüm hakkında nasıl bir şey biliriz” demekte ve yaşama dair olan siyaset ve ekonominin önemi üzerinde durmaktadır (Störig, 2011:85).

Konfüçyüs’ün, devlet ve topluma bakış açısı, bireyin yaşamı olduğu gibi, toplumun yaşamı için de dürüstlük ve yönetenlerden örnek davranışlar, geleneksel bağların muhafazası olarak sayılır. Hükümetleri eleştiren bir ortam, yönetimdekilerin sofistlere karşı tepkisi, devlet düzeni ve toplumun refahı için, herkesin önce kendisinden, kendi iç dünyasından başlayarak, insanlara nasıl yardımları olabileceklerini sorgulamakla yükümlü olduklarını dile getirmiştir. Çok fazla yasa yerine, yöneticilerin örnek olması, toplumun bu güçle yönetilmesi, devlet yönetiminin temelinde “güven”in olması gerektiği söylenir. İyi yönetimin sırası Barış, dürüstlük ve refah olarak sıralanmıştır. Devletin alması gereken ilk karar ne olmalı sorusuna “Kesinlikle kavramları doğru kullanmalı” olmuştur. Günümüzde de siyasal yapılanma ve yönetimde, kavramların doğru kullanılması önemlidir. Her alanda propaganda ve sloganlarla yapılan suistimallerin önlenmesi ve “özgürlük”, “demokrasi”, “sosyalizm”, “saldırganlık”, “kölelik” gibi kavramlar önce açık anlamları ile kullanılmış olsa da, günümüzde karışık dünya düzeninin de basitleştirilmeleri kolay değildir. Devletin muhafazası ve güçlendirilmesi ekonomik istikrar ve gelişim için temel koşullar olarak

ortaya konulmuştur. İyi bir yönetim anlayışı için, farklılıklara vurgu yapılmıştır. Temel eğitimin dayanakları ve farklılık için müzik eğitimini önermişler. Ahlaki yüceliğin, yönetimlerde koruma zırhı olduğunu “Bu koruma duvarının yararsız olduğuna inananlar ve onu bu yüzden yıkanlar, duvarı yıktıktan sonra meydana gelecek selin yaratacağı yıkımlara maruz kalacaklarından emin olabilir”(Störig, 2011:87-88) felsefesini savunmuşlardır. Konfüçyüs, “Amacın iyi ise, insanlarda iyi olacaktır”(Kelly, 2013:20) diyerek, yönetenlerin amaçlarının toplumda karşılık bulacağını anlatmaya çalışmıştır.

Hükümdarlara, fazla kanun ve yasakla başarılı olunamayacağını anlatmaya çalışan bir akımdır. Tao, “Halk zor yönetiliyor ise, bilgiye sahiptir” der. Halkı bilinçli olan toplumların ilerleyebileceğini işaret ederler. Tao, yönetimlerin zırhlara silahlara sahip olmasını ama kullanmamasını, savaş arabalarına sahip olup bunlara ihtiyaç duymamasını, halkın gemileri komşu ülkeye ziyareti için ister” (Störig, 2011:94). Barış, felsefenin ana damarı ve siyasal yapı ve ekonominin vazgeçilmezi olarak gösterilmektedir.

Konfüçyüs’ün siyasi düşüncesinin temelini, “ adil ve cömert davranışın, adil ve cömert bir karşılık göreceği” oluşturmaktadır. Hükümdar, halkına iyi örnek olacak şekilde mükemmel davranışlar sergilemelidir. Bakan ve danışmanlar, hükümdar ile halk arasında aracı rolü üstlenmelidirler. Her iki tarafa da sadakat görevleri vardır. Halk, doğru örnekler karşısında, kesinlikle doğru davranacaktır (Kelly, 2013:24). Sun Tzu (MÖ 544-496) “Savaş sanatı devlet için hayati önem taşır”. Uluslararası ilişkiler bakımından da önemli bir yapılandırma. “Bir lider güçle değil, örnek davranışları ile liderlik yapar” (Kelly, 2013:31) ifadesi ile davranışların liderlik sıfatı ile örtüşmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Konfüçyüs, ahlak ve siyaset felsefelerini geleneksel Çin değerlerini koruyarak ve bir yöneticiler sınıfı ile beraber erdemli bir liderin yönettiği bir devlet önerisi getirerek, en etkin filozoflardan biri olmuştur (Kelly, 2013:18). Konfüçyüs, “Erdemle yöneten... kutup yıldızı gibidir. O kendi yerinde dururken daha küçük yıldızlar ona biat ederler” (Kelly, 2013:26) ifadesinde, yönetimin bilgi ve erdemle olabileceğini, halkın yönetimleri desteklemesi için bilginin değerini işaret etmektedir.

Çin’de ticarete, maalesef siyaset ve ekonomi kadar önem verilme de, pek çok zorluğa rağmen gelişme göstermiştir. Çünkü, Çin antik çağda ticareti ve tüccarları hor gören bir toplum yapısına sahiptir. Çiftçilik en saygın uğraşken, tüccar sınıfı “mesleklerin en değersiz” olarak görülmüştür. Pazar satıcıları, sık sık kent dışına sürülmüş ve asla resmi göreve getirilmemiştir. Ancak, tüm bunlara rağmen ticaret gelişmiştir. Bu dönemde Çin’de üç satış zamanı söz konusu olmuştur: Sabahları toptan ticaret, öğleden sonra civardaki köylülerin alışverişi, akşamları da perakende satış zamanıdır. Pazar yönetmeni, meydanın ortasında bayrağını sallayınca, pazar açılmış sayılmakta, başka bir yerde hiçbir şeyin alım satımına izin verilmemektedir. Ticaret büyüyüp geliştikçe imparatorlar da buna karşı koyamamış, tüccarlara yönelik sert buyruklarını yumuşatmak zorunda kalmış, hatta bazılarının resmi göreve getirilmelerine izin vermişlerdir (Sedillot, 1983:117).

HİNT FELSEFESİNDE SİYASET / EKONOMİ ve TİCARET

Hint felsefesi, kastların oluşumu, saflıklarını korumak ve asimile olmaya karşı çıkmaları ile ari olarak kalmak için kendilerini diğerlerinden ayırma zorunluluğu olarak özetlenebilir. Bu özellikler, diğerlerini egemenlikleri altına alma olgusunu beraberinde getirmiştir. Irka istinaden yapılan bu ayırım, eski Hint sözcüğü “Varna”, renk anlamına gelmekte olup, kast sözcüğünün menşei Portekizce’dir. Ariler arasındaki üç ana kast sistemi söz konusudur. Bunlar (Störig, 2011:34): Brahmanlar (Rahipler), Kşatriyalar (Prensler), krallar ve Savaşçılar (Almanların ortaçağ soylularına benzer), Vaisyalar (özgür kişiler (tüccarlar). Bunların altında Çudralar, paryalar, yerli kavimlerdir, Gandhi’nin mücadelesinde savunduğu köleler de bu sistemdeki yerlerini almışlardır. Kast sistemi ancak, trenleri ve fabrikaları ile Avrupa teknolojisi geldiğinde sarsılmıştır. Brahmanlar, özel ve kamu yaşamının tüm önemli eylemlerinde vazgeçilmez birer arabulucudur. Yükseköğrenim onların tekeli altındadır. Kadın o dönemde, Hindistan’ın gerçeği arayışına ve felsefesine katılmıştır. M.Ö 500-MS 1000 “klasik dönem”, bu güne kadar geçen dönem ise “klasik sonrası” dönem diye anılır.

M.Ö 500 yılında başlayan dönemin tamamen farklı görüntüsü başlar:1. Hindistan düşünce tarihi artık tek bir dinin değil, birçok dinin etkisi altındadır. 2. İlk kez tarihi metinler yazılır. Bu metinlerde siyaset ve ekonomi ile ilgili bilgiler bulunur. 3. Yeni öğretiler düşük kasta kadar ilerleyerek, toplumsal kalkınmanın yolu ilk kez açılmış olur. 4. Sanskritçe dili yerine, halkın dili ya da dilleri kullanılmaya başlanır. Özellikle dilin, halk arasındaki yaygın ve anlaşılır olması, yönetime katılımı ve ticari işlemlerde halkın katılımını sağlamıştır (Störig, 2011:42-43). Halkın yönetime katılımını, Buda, kurtuluşa giden yolda sekiz çözüm önerisi ile desteklemiştir (Störig, 2011:48): Doğru inanç, doğru düşünce, doğru söz, doğru davranış, doğru yaşam, doğru çaba, doğru görüş, doğru konsantrasyondur. Bir halkı yöneteceklerin bu özelliklere sahip olması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Ticari başarının da yönetimleri destekleyeceği inancı ile hareket etmişlerdir.

YUNAN FELSEFESİNDE SİYASET / EKONOMİ ve TİCARET

Atina demokrasisinde halkın özgün ve bağımsız düşünce geliştirme yetisine sahip olmayan kollektif iradesi yani polis, sofist öğretinin etkisi ile şekil almıştır. Demokrasi dışında tutulanlar, kadınlar, köleler, gençler, yabancılar ve birinci kuşak göçmenlerdir (Kelly, 2013:36). Antik dünyada ontolojiden epistemolojiye giden yol (Taftalı, 2007:159-162) şu şekilde sıralanabilir: 1. Atina’da Pers savaşları sonrasında siyasal ve ekonomik olarak yeni koşullar ortaya çıkmıştır. Politik hayatta, doğrudan demokrasi, düşünce hayatındaki doğal felsefenin yerini almıştır. 2. Atina’da doğrudan demokrasiyi olanaklı kılan bir refah toplumu ticaretle oluşmuştur. 3. Atina demokrasisine katılım ile ideal yurttaş kavramı doğmuştur. 4. İdeal yurttaş, ideal eğitim sorununu getirmiştir. 5. Bu durum doğal felsefeden, insan ve toplum felsefesine geçişi sağlamıştır. 6. Bilginin kaynağı, doğal ahlak ve doğal hukukun antropofelsefi bir soruna dönüşmesine neden olmuştur. 7. Bu zemin üzerinde, I. Aydınlanmanın tını yükselmiş ve I. Aydınlanma dönemi ile XVIII. yy. itibaren günümüze uzanan modern dünya görüşü arasında şaşırtıcı benzerlikler ortaya çıkmıştır. Popüler düşüncede sermayenin yerine bilginin geçtiğidir, oysa uygulama sermayenin o günkü gibi önde durduğudur. I. Aydınlanmadan modern çağlar siyasetine kadar, ahlakın, bilimin,

hukukun, siyasetin, ekonominin, ideal amaçlar yerine pragmatik amaç ve uygulamalara dönüştüğü yüzyıllar olarak belirtilmektedir.

Atina'da, MÖ 549'da devlet adamı Solon tarafından uygulamaya konan anayasa ile bir tür demokrasi oluşturulmuştur. Aristo ile birlikte oluşturdukları teoriler "Batı Siyaset Felsefesi'nin" temelini oluşturmuştur. Bu anayasa ile ilk kez devletin ekonomik ve maddi güvenliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerde alınmıştır (Kelly, 2013:19). Anayasal düzenlemeler ile denizcilik ve ticaretin kıyı şehirlerinde gelişimi, genel eğitimin gelişimini de sağlamıştır. Modern teknolojinin gelişimine kadar deniz yolu ulaşımı karayolundan rahat ve kısa olmuş, ticaretin gelişimine de katkı sağlamıştır. Ticaret yapanlar, genellikle ülke yönetimi ile yakından ilgilenen kişiler olarak tarihteki yerlerini almışlardır. Eski tüccar ve denizciler, geleneksel yaşam biçimlerinin, düşünce tarzlarının ve dini düşüncelerin ilk eleştirmenleri olmuşlardır. (Störig, 2011:112).

Grek ekonomisi mucizesi bir gerçektir. Deniz ve deniz seferleri, ticaret ile yoksul bir halktan tam zengin bir toplum yaratılmıştır. Zengin olduğu için de arazi mühendisleri, mimarlar ve şairler ortaya çıkaracak kadar bir lükse ortam hazırlayabilmişlerdir. Ticaret refahın, refah da Grek uygarlığının doğmasına neden olmuş ve Greklerden sonra bütün dünya bunlardan yararlanmışdır (Sedillot, 1983: 74).

Girit'te, M.Ö. 1600-1400 yılları arasında iki farklı düzeyde üretimin ve ticaretin yapıldığı düşünülebilir. Başta Knossos olmak üzere, kentlerde yönetim merkezi işlevi gören saraylarda aynı zamanda lüks ve gündelik tüketim malları üretilmekte, bir yandan sarayın gereksinimleri karşılanırken, geriye kalan mallar ticaret yapılan bölgelerin saraylarına gönderilmekte ve sarayın gereksinimi olan lüks mallarla ve tahıl gibi gündelik tüketim malları ile takas edilmekteydi. Halkın gereksinimlerini karşılamak için ise, saraya bağlı olamayan, kendi adına üretim yapan zanaatkârlar ve çiftçiler malını kentin meydanında, pazar yeri adı verilen kamusal alanda takas etmişlerdir. Bu işleyiş içinde kentte biri yarı kamusal bir mekan olan sarayın orta avlusu, diğeri sarayın dışında dış duvara yaslanmış saraydan tam da kopamamış kamusal bir mekan pazar yeri olarak ortaya çıkmıştır (Aktüre, 38). Miletos'ta Agora'lar pazar yeri olarak işlev görmüştür. Agora, sarayın denetiminde olmayan serbest pazar ilişkilerinin kurulduğu özelleşmiş kentsel-kamusal mekan olan pazar yeridir (İö 612-561). Bazı yazarlar ticari agorayı dünya tarihinde serbest ticaretin başladığı yer olarak tanımlamaktadır (Aktüre, 184).

MÖ 500-449 Yunan özgürlüğünün savunulup, Atina'nın tinsel ve siyasi merkez haline geldiği dönemlerdir. Aynı dönemde, ticaretin gelişimi ile lüks yaşam ve yüksek bir eğitim Atina'da başlamıştır. Demokratik anayasanın yapılması, kamuoyu önünde konuşma sanatının önemini arttırmıştır. Devlet adamı olmak, iyi eğitim ve kariyere bağlı olduğu sürekli vurgulanmıştır. Sofistler "bilgeliğin öğretmeni" sıfatı ile anılmışlardır. Platon sofistler için, "Mahkemede hakimleri, mecliste efendileri, halk toplantılarında halkı sözcüklerle ikna edebilmeyi öğretenlerdir" (Störig, 2011:135) demektedir. Siyaset ve ekonomide bilginin önemini her fırsatta ön plana çıkarmışlardır.

Aydınlanmanın "genel karakteristiği" ile sadece 18. yüzyılda karşılaşılmamış, buna benzer durum Antik çağda da, MÖ 5. yüzyılda Yunan düşüncesinde bulunmaktadır. "Grek Aydınlanması'nın" çizgileri temelde 18.yüzyıldakine çok benzerdir. Bunlar (Gökberk, 2003:292-293): 1) Greklerde de dinin etkisinin kaybedilmesi ile yeni kültürün temeli insanın kendisinin kendi aklı ile bulup aydınlatmasıdır. Grek

aydınlanmasındaki sofistlerde, 18. yüzyıldaki aydınlanmacılar gibi eski kültür değerlerini aklın ışığına tutarak keskin ve merhametsiz bir eleştirmeden geçirirler. 1)“Her şeyin ölçüsü insandır” diyen Protagorasrelativisttir. Oysa eskiden her şeyin ölçüsü “Tanrılar” olarak kabul edilmiştir. 2) Her iki dönemde insan ve kültür ön planda olmuştur. 3)Grek aydınlanması da, 18. yüzyıldaki gibi metafizikten uzaklaşma ve empirik-genetik olarak “gerçeğe” bakarak her şeyi kavramaya çalışırlar. Her iki dönemde de toplumsal sorunlar tartışılır ve “Devlet, toplum ve din nedir?” sorgulanır. 5)Her iki dönemde de düşünceler geniş çevrelere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Grek Aydınlanmasının merkezi Atina’dır. 18.yüzyıl aydınlanması ise, tüm Avrupa’ya yayılmıştır. Önce İngiltere, daha sonra Fransa ve Almanya olmak üzere sayılabilir. Aydınlanma İngiltere’de daha çok deneyci, Fransa’da rationalist ve Almanya’da mistik-rationalisttir.

Derrida “Bir insanın yaşamını nasıl sürdüreceği ve diğer insanlarla birlikte nasıl iyi bir yaşam süreceği felsefenin temel sorunudur. Bu aynı zamanda politikadır. Bu, Yunan felsefesinde ele alınan bir sorundur. Başlangıçta felsefe ve politika iç içe geçmiştir. Bizler yaşamı değiştirecek bir güce sahip olduğumuza inanıyoruz ve kendimizi diğer hayvanların üzerinde konumlandırıyoruz...” (Turan, 2007:13) ifadesi ile insanın yaşamındaki kalitesini yine kendisinin arttırabilecek tek varlık olarak göstermektedir. Derrida, bilgi, bilgelik, yaşama sanatı için modern yaşamı işaret eder. Modern insanın yanılması ve modern toplumun çıkmazlarına karşı duracak antik anlayışta şunlar bulunur: (Turan, 2007:13-16):

1. Antik Yunan’da “Nasıl Yaşamalıyım? sorusu, Foucault, bu antik düşüncenin izini sürerken, bu kavramın gelişim sürecinde bir benlik, ben tekniğine dönüştüğünü belirtir. Foucault, ben tekniği çözümlemesinde Yunan dünyasının doğru hakikat ile karşılaşma, ona dönme çabasını Platonu referans göstererek açıklar.
2. Kendi kendime hakikat için nasıl hazırlanmalıyım? sorusuna, Sokrates ve Platon’un düşüncelerinde görüngüler dünyasının aşılıp, ruhu hakikate yönlendirecek bir ben bilgisini açığa çıkaran ve adı diyalektik olan süreçte gerçekleşen şok olduğu ifade edilir.
3. Sokrates toplumu yönetecek kişiden kendi gerçeğini bilmesini ister. Doğruyu yanlıştan ayırt edebilmek yöneticinin en temel becerisidir. Aristo, bunu etik kurallarla destekler.
4. Sokrates ve Platon kendi ruhunu bilme serüveninde normatif bir içeriği işaret eder.
5. Platon, toplumsal örgütlenişin temelinde hakikate dönüşümü söyler. Filozof kralın liderliğinde, toplumun her sınıfının katılımı ile tüm toplumun tutkusuna dönüşeceğine inanır.

YÖNETİMDE FİLOZOF KRALLAR –SOKRATES ve PLATON-

Sokrates, en iyi devlet yapısı nedir? sorusuna cevap arar. Demokrasi ile yönetilen bir şehir ancak çoğunluğu köle olduğunu söyleyerek, buradaki tezatı ortaya koymaya çalışır. Atina’daki demokrasinin radikal bir mantıkla işlediğini söyler ve MÖ 431-404 arasında, 30 yıl süren Peloponessos savaşları sırasında Atina’daki demokratlarla aristokratların arasındaki mücadeleyi anlatır. Demokratik bir yönetim için mücadele veren Sokrates dinsizlikle suçlanarak asılmıştır (Störig, 2011:139).

Devlet yönetiminin, haksızlıkları gidereceğini ve adaleti sağlayacağını düşünürken, siyasal yapılanmanın hocası Sokrates'i idama götürdüğünün de altını çizer. Platon, "...siyaset yapmanın ne kadar zor olduğunu kavradım" der. Çünkü siyasetteki, dostlar ve güvenilir yandaşlar olmadan hiçbir şey yapılamıyor" açıklaması ile siyasetin bir ekip işi olduğunu da vurgular. Platon devlet eserinde, ünlü "Mağara Alegorisi"ndeki insan yaşamı ve insan anlayışı üzerine çizdiği resmin kısa bir özetini verir (Störig, 2011:151).En önemli siyasi problemi, devlet yönetimi olarak görür. Devlet biçimlerini ve buna uygun insan türlerini araştırmıştır. Oligarşi; zenginlerin hüküm sürdüğü ve fakirlerin dışlandığı yönetimdir. "Dilencilerin bulunduğu bir devlette, gizlice hırsızlar, tefeciler, tapınak hırsızları ve hırsızlığı meslek edinenler bulunacaktır" ifadesi ile insanların adalete ve bilgeliğe ulaşabilmesi için kar elde edecek işleri yapmalarının gerektiğini belirtir. Oligarşik sınıf mücadelesinden demokrasi oluşmaz sonucunu çıkarır. "Demokrasinin fakirlerin zafer kazandığında oluşabileceğini söyler, demokrasinin sloganının özgürlük olduğunu vurgular. Devlette doğal üç sınıftan bahseder: Ticaret yapanlar, savaşçılar ve hükmedenlerdir. Devletin her çocuğa eşit eğitiminin gerekliliğini yönetim anlayışının başarısına bağlar. Çocuklukta beden eğitimi ve müzik derslerinin yönetsel yetenekte etkili olduğunu vurgular. "Beden eğitimi cesaret, müzik bilgeliği ve yumuşaklığın ifadesidir" der. Bunları matematik ve diyalektiğin izlemesi gerektiğini ve bu alanların ticari faaliyetlerin gelişimindeki etkilerinden bahseder. Yönetim kademesine hazırlanan kral filozofların bu şekilde yetiştirilmesi gerektiğinin de altını çizer. Aristokratik devlet yapılanmasında, ideal filozofların başarı gösterebileceğini söyler. En iyilerin hükümranlığı aynı zamanda mükemmel bir demokrasidir. Bu anlayıştaki bir demokrasi, halka refah getirebilir ve halka özgürlük sunabilir (Störig, 2011:156-157). Platon'un devlet gemisi metaforu, filozofların neden kral olmaları gerektiğini açıklamak için kullanır. Güç peşinde olmamasına rağmen uygun rotada seyredecek tek kişi gemideki rotayı düzenleyen yani filozofun adil bir şekilde yönetecek tek kişi olmasıdır. Genel halkı temsil eden tekne sahibinin denizcilik hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Siyasetçileri temsil eden denizciler, tekne sahibinin lütfunu kazanmak için birbirleri ile mücadele ederler. Filozofu temsil eden rota düzenleyen, güç savaşına girmez (Kelly, 2013:38). Filozof kralların, topluma yön verebileceği inancı ile onları yönetici olabilecek kişiler olarak gösterir.

SİYASİ ERDEM, DEMOKRASİ VE ARİSTO

Aristo, "insan siyasal bir canlıdır" demektedir. İnsanın doğumundan ölümüne kadar siyasetin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade eder. Köleliğe doğal bir olgu olarak bakar. Aile, toplum ve devlet önemlidir. İyi birey, iyi toplum ve iyi devlet kavramlarını açıklamak için, yönetimlerin halk üzerinde ne denli etkin olduğunu da vurgular (Störig, 2011:172). İnsanların aileleri, ailelerin köyleri, köylerin de şehirleri oluşturmak için bir araya geldiğini söyler. Yaşamın amacını, iyi bir yaşam sürmek olarak ifadelendirir. İyi bir yaşam oluşturmak için şehir devletlerinin gerekliliğini anlatır. Şehir devletlerinin, bir akıl toplumu yarattığını, siyasetin ve ticaretin yapılması için en uygun yerler olduğunu belirtir.

Aristo, "Şehir devleti dışında yaşayan biri ya bir hayvandır ya da bir tanrı" diyerek, yönetim anlayışlarının insanca yaşamı nasıl sağladığına da vurgu yapmaktadır. Aristo'ya göre, polis topluluğu içinde ekonomik istikrar, diğer unsurların başında gelmektedir. Doğru bir yönetim anlayışı için ekonominin önemini anlatır. Aristo, gerçek devlet biçimlerini, monarşi, aristokrasi ve politeia olarak sıralar. Yozlaşmış yönetim şekillerini ise, tiranlık, oligarşi, demokrasi olarak sayar (Kelly,

2013:41). Seçilecek yönetim biçimine göre, yönetsel başarı kadar, ekonomi de sağlanacak başarıların, halka mutluluk ve refah getirebileceğine inanır. Buna bağlı olarak, Aristoteles'e göre ticaret, ev ürünlerinin takasından doğmuştur (Doğan, 2008, 59)

İSLAMİYET FELSEFESİ AÇISINDAN SİYASET / EKONOMİ VE TİCARET

İslamiyet, Amerika'nın keşfine kadar, Eski Dünya'ya egemen olmakta, bu dünyanın o sıralardaki "dünyasal" tarihini kurala bağlamaktadır. Eski Dünya'nın bölümlerini oluşturan büyük kültür alanlarını temasa geçiren –Uzakdoğu, Avrupa, Kara Afrika-tek başına İslamiyet felsefesi olmuştur. İslamiyet yönetim anlayışı ve ekonomide başarıları ile ön plana çıkmıştır. Ekonominin önemini vurgulayan bir anlayışla, gemilerle, kervanlarla ve tüccarlarla ticaretin gelişimi sağlanmıştır. İslamiyet, siyasal durum ne kadar güç olursa olsun, zorunlu geçişlerden coğrafi olarak yararlanmaya devam etmiştir. İslamiyet, örnek alınan bir transit uygarlığı olarak tarihteki yerini almıştır. 12.yüzyılda, gemi ve kervanlarla yapılan ticaret, kervan sistemi yarı yarıya kapitalist büyük bir örgütlenme ve deniz seferlerine bağlanan bir yol olarak sistemleştirilmiştir. Ticari hareketlenmenin olması, güçlü kentlerin olmasına ve buraların iyi yönetimine bağlanmıştır. Ancak, zaman içinde hâkim oldukları yerlerde yönetimlerin zayıflaması ile düzensizlikten ötürü, kalabalık şehirler, basık evler, dar yollar, plansız bir şehirleşmeyi yani güç kaybeden kentleri beraberinde getirmiştir. Başarılı olmayan yönetimler, ticari yapılanmada da gelişimi sürdürememişlerdir. Bütünsel bir planın olmaması, kentsel yapılanmada ticari faaliyetlerle birlikte halkın yaşamını da zorlaştırmıştır (Braudel, 2001:100). Yönetimin iyi olması, ekonominin de iyi olmasını; yönetimdeki başarısızlıklarda, ekonomideki başarısızlıkları beraberinde getirmektedir.

İslamiyet'in ticarete bakışı ise daima olumlu olmuştur. İslamiyet, ticareti sadece ön plana çıkarmakla kalmamış, topluca kılınan namazlar ve dinsel nitelikli törenleri ile zaten kent kültürü eğilimi gösterdiğinden, varlığının temeli yapmıştır. Örneğin Mekke'ye yapılan hac ziyaretleri Müslümanlıktan önce de sonra da dinsel bir gelenek olduğu kadar, esaslı bir ticaret vesilesi olmuştur. Oysa Hristiyan öğretileri bütün dünyasal serveti hor görüp, Tanrı'nın merhametine çok güç erişecek ya da hiç erişemeyecek olan tüccarı lanetlemiştir. Hristiyan ahlakı, "satın almak ve satmak komşularından hırsızlık yapmak değil midir?" şeklinde düşünerek ticareti horlayıp kınamıştır. Yahudilikte de aslında ticarete yönelik kısıtlar uzun yıllar oldukça fazladır. Örneğin İsraililerde yeni ay doğduğunda, Sebt gününde ve dinsel bayramlarda alışveriş kesinlikle yasaktır. Musa'nın üçüncü kitabı çok ayrıntılı buyruklarla, İsraililerin ancak kutsal kitapta izin verdiği günlerde ticaretle uğraşabileceklerini belirtmiştir. Yahudi halkı ticarete hayli geç ve hayli duraksayarak girmiştir. Ancak daha sonraları bu yeteneği keşfederek, ticaret hayatının vazgeçilmez bir unsuru olmuşlardır. "Bütün satıcılar Yahudi değildi, ancak bütün Yahudiler satıcıydı" sözü bunu doğrular niteliktedir (Sedillot; 1983:139-156).

YENİÇAĞ EŞİĞİNDE SİYASAL DEĞİŞİKLİKLERİN EKONOMİ ve TİCARETE ETKİLERİ

Tinsel değişiklikler Avrupa halkının toplumsal dokusundaki değişikliklerle temellenmiştir. Şövalye sınıfının gücü, ateşli silahların icadı, ekonomik gelişmeler ve burjuvanın şehirlerde yükselişi, siyasal değişimlerin işaretleridir. Haçlı seferleri, İtalyan limanlarında ticaretin gelişimi, keşifler, değerli metallerin Amerika'ya gelmesi,

ticaretin canlanması, erken dönem kapitalist üretim tarzı ve paraya yönelik ticaretin tarım ve takas ekonomisinin yerini alması ile gelişmeler birbirini izlemiştir. Soylu ve ruhban sınıfının yanında güçlü orta sınıfın oluşumu yani burjuva ticari yapılanma da ve yönetimde söz sahibi sınıf olarak yerini almıştır. Bu sınıfın yaşadığı, İtalya, Batı Avrupa, Almanya, dünya kültür merkezleri haline gelmiştir. Ortaçağın toplumsal dokusu bozulmaya başlamış ve İtalya’da Rönesans ve Reform Hareketleri birçok konuda olduğu gibi, siyasal yapılanmada ve ticaretin yapılanmasında da yeni ufuklar açmıştır. 16.yüzyılda Avrupa’da köylülerin ilk ayaklanmaları ile yöneticiler, halka rağmen yaptıklarının geçerliliğini sorgulamaya başlamışlardır. Alman köylülerin ilk kez 1525 yılında “12 maddelik kaleme aldıkları talepleri” buna örnek olarak gösterilmektedir. Ayaklanmalar sonucunda hükümdarlar, ekonominin, özellikle ticaretin gelişimi için merkezi yönetim anlayışını benimsemişlerdir (Störig, 2011:274-276). Bu gelişmeleri destekler nitelikte Mozi “erdem ve yetenek çalışmakla kazanılabilir. Nitelikli işçiler eğitim ve kabiliyetle yetenekli devlet yöneticilerine dönüştürülebilir”(Kelly, 2013:33) ifadesini kullanmıştır. Değişimin olumlu olabilmesi için siyasal ve ekonomik yapılanmanın insanı refaha götürebilecek şekilde ele alınması gerektiği üzerinde de durulmaktadır.

Değişimlerin başlangıcı, MÖ.III. yüzyılda site devletlerinin çökmesi ile başlamıştır. Bu geleneksel olarak egemen sınıfın bozulmasının bir nedenidir. Site devletlerinin yıkılması ile insanlar kendilerini, denetleyemedikleri, hatta değiştiremedikleri birtakım dünya güçlerinin etkisinde hissetmeye başlamışlardır. Hellenistik dönem felsefeleri özünde kaçış felsefeleri olmuş ve bu kaçışın ana yöntemi de özerkliği geliştirmiştir. Hellenistik dönem monarşilerinden sonra Roma İmparatorluğu’nun örgütlenmesi, sadece yurttaşlık açısından yaşamdaki bir bozulmaya ya da giderek daha uzak nitelik taşıyan devlet kurumlarının iktidara el koymasına ilişkin olumsuz terimlerle çözümlenemez. Helenistik dönemde Yunanlar “büyük imparatorlukların sitesiz dünyasından” kaçmak olarak yorumlanmıştır. Çiçero (MÖ 106-43) “Karma bir anayasanın kuvvetler ayrılığı olmadan, yönetimin bir top gibi oradan oraya zıplayacağını” belirtmiştir. Çiçero’nun öngörülerini doğru çıkmış ve Caesar’ın ölümünden sonra Roma İmparatorluğu Augustus’un eline geçmiş ve ondan sonra bir dizi despot hükümdar tarafından yönetilmiştir (Kelly, 2013:49). Ülkelerdeki rejimlerin, ülke gerçekleri ile örtüşür olması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Çünkü Hellenizm bir siteler dünyası olarak, merkezileşmiş bir emperyalizmin etkisiyle siyasal etkinliklerin azalması ya da yok olması değil, karmaşık bir uzamanın düzenlenmesidir. Chanakya (MÖ 350-275) “Devlet yönetimi ancak yardımla gerçekleştirilebilir. Tek bir tekerlek hareket etmez” Bir tekerlek hükümdar, diğer tekerlek bakanlardır savaş arabası ancak bu şekilde yürür” der. Chanakya siyaset bilimi için “maddi kazanç bilimi” anlamındaki Arthashastra adlı eserinde kaleme almıştır (Kelly, 2013:45). Geleneksel aristokrasi düşüşünden, siyasal güçleri ellerinden alındığında bunun sonucunda ortaya çıkan bir kendine dönmeden söz edilebilir mi? Elbette dönüşümün siyasal ve iktisadi etkileri olmuş ve bu etkiler, belirli çağların kapanıp, bir diğerinin açılmasını sağlamıştır. Muhalif güçlerin ortaya çıkması ile onlara karşı mücadele edilmesi ve mallarına el konulması, siyasi ve ekonomik etkenlerle doğru orantılı olarak artış göstermiştir(Foucault, 2013:362).

SONUÇ

Yüzyıllar boyunca tartışılan konuların başında siyaset, ekonomi ve ticaret gelmiştir. Çünkü bu üç konu, “Nasıl yönetilmeliyiz? Nasıl refah toplumu olabiliriz?”

Nasıl ülke gelişimini sağlayabiliriz? Sorularına antik çağdan günümüze kadar cevap bulmaya çalışmıştır. İnsanın varoluşundan bu yana ihtiyaçları başlamış ve insanın yeryüzündeki varlığı devam ettiği sürece de ihtiyaçları çeşitlenerek süreklilik gösterecektir. Bu bağlamda ele alındığında, siyaset, ekonomi ve ticaret evrensel aynı zamanda sürekliliği olan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasetin, ekonominin ve ticaretin gelişimi antik çağdan başlayarak incelediğimizde, insanların bu konularda ihtiyaçlarının temelde değişmediğini ancak çağlara uygun olarak kompleks / karmaşık hal aldığını işaret edebiliriz. Siyaset, kolektif bir kavramdır. Tek bir kişi ile yapılması olanaklı değildir. İnsanların bir araya gelerek çatıştıkları konuları, uzlaşarak çözüme kavuşturma uğraşlarını siyaset konu edinmiştir. Basit ekonomik yapılanmaların, yönetim anlayışı karmaşık bir yapı halini aldığına ekonominin de karmaşık bir hal alması ekonomi ile siyasetin iç içe giren bir yapı olduğunun göstergesidir. Bu girift yapılanmada, siyasette de, ekonomide de, ticari yapılanmada da doğruluk ve dürüstlük temel etmelidir. Antik çağda tartışılan dürüst siyaset günümüzde “temiz siyaset” olarak ifadelendirilmektedir. Antik çağda, ekonomik yapının kuruluşu ile “halka adil dağılımın yapılması” ifadesi, günümüzde halk adına “gelir dağılımında adalet” olarak nitelendirilmiştir. Ticari yapılanmadaki doğruluk ve dürüstlük, antik çağdan günümüze “ticaretin adil kurallar” içinde yapılandırılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasal ortam, ekonomide ve ticarete, üretilen tüketilen ve dağıtılan ihtiyaçların halka ulaştırılmasında etkin bir programı içerir. Siyaset, beşeri unsurun bir başarısıdır. Ancak, beşeri unsurun başarısızlıkları siyasetin başarısızlığını aynı zamanda pejoratif yönlerini karşımıza çıkarabilecektir. Siyaset başarılı olursa, ekonomi ve ticarete belirli başarıyı yakalayabilmek olanaklı kılınabilecektir. Antik çağdaki retoriğe bakıldığında, düşünürlerde bu konuda fikir birliğine varmışlardır. Devlet, vatandaşları, kurumları, ürettiği mal ve hizmetleri ile kamusal alanda herkese eşit olanakları sağlayabilmelidir. Yönetim anlayışının özgürlük, eşitlik, barış, hoşgörü, uzlaşma gibi temeller üzerinde yükselmesi, ekonomik ve ticari açıdan da kalkınmanın sağlanmasını beraberinde getirebilecektir.

Antikçağdan günümüze, siyaset, ekonomi ve ticarete başarılı olabilmek için insanların iyi yetişmiş olması ya da günümüzdeki kavramsalı ile “nitelikli” olması gerekmektedir. Antik çağ düşünürleri, insanın yetişmesinde eğitimin önemine vurgu yaparlarken, sanat, spor ve kültürün ne denli gelişime katkı sağlayan unsurlar olduğu üzerinde durmuşlardır. Günümüzde başarılı / nitelikli kişilerin akademik başarılarının yeterli olmadığını bunun yanında duygusal zekâlarının gelişiminin ne denli önemli olduğunun vurgulanması ile aynı paralellikte yer almaktadır. Duygusal zekâları ile doğruluğu ve dürüstlüğü perçinleyen yöneticiler, her çağda tartışılmış ve yönetimler açısından etkinlikleri sürekli vurgulanmıştır. Yöneticilerin bilgili, yetenekli ve tecrübeli olması yanında kişilik gelişimlerinin bunlar üzerindeki etkileri, her yüzyılda kabul görmüş özelliklerdir.

Her çağda, yine o çağın özelliklerine uygun olarak, kaliteli mal ve hizmet sunumu istenmiştir. Kaliteli mal ve hizmet üretiminde en önemli unsurların başında “insan” faktörü gelmektedir. Halkın yaşamını nasıl sürdüreceği ve yaşam felsefesi olarak neyi kabul edebileceği gerçeğinde: Siyaset, ekonomi ve ticaret bulunmaktadır. İnsanlar, yöneticilerinden kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını yani kendi gerçek istemlerini yerine getirmelerini talep ederler. Bunun için kurallara ihtiyaç olduğu gibi, öncelikli olarak yöneticilerin bu kurallara uyması gerektiğini düşünürler. Her çağda,

doğru ve dürüst siyasetin, doğru ve dürüst ekonomi ve ticari anlayışı doğurabileceği inancı, bu düşünsel olgunun getirisi olarak günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Siyaset, ekonomi ve ticaret açısından bakıldığında siyasal, ekonomik ve ticari kavramlar günümüzde kelime olarak değişikliğe uğramış olsa da, içerik olarak benzerlikleri yadsınamaz. Değişen ağlarla birlikte ihtiyaçlar çeşitlenmiş ve karmaşık bir hal almış ancak bunları üretebilecek kaynak sayısı ve yeterliliği gittikçe azalmıştır. 21.yüzyılda, gittikçe azalan kaynaklarla, artan nüfuslarına ağdaş yönetim anlayışları içinde, kaliteli, güvenilir, verimli, işlevsel, etkin mal ve hizmet üretmek için çaba gösteren ülkeler karşımıza çıkmaktadır. Her yüzyılda olduğu gibi, ülkeler arası çatışmaların temelinde olan ekonomik çıkarların elde edilme süreci, bu yüzyılda da kaotik ortamların doğmasına neden olmaktadır.

Çatışmacı ortamların giderilmesinde, felsefe, etik değerler, adalet, eğitim, güvenlik gibi alanlar ve unsurlar ağlar boyunca ‘‘iyi yaşam’’ın sorgulanmasında temel veriler olarak kabul görmüşlerdir. ‘‘Güven’’ duygusu, insana hizmet aşamasında önemli verilerin başında gelmektedir. Çünkü, iyi yaşam arayışı bir politikadır. İyi yaşam arayışında, antik çağda olduğu gibi, siyasal yapının etkinliği adına yönetim Şekillerini, ekonomideki modelleri ve ticari faaliyetlerin gelişimini halen tartışmaktayız ve insanoğlu var olduğu sürece de tartışmaya devam edeceğiz. Demokrasi, zgrlk, doğruluk, dürüstlük, rekabet, kalkınma, büyüme gibi değişmeyen olgular, bu gün halen yoğun bir biçimde tartışılıyor ise, bu süreç geleceği de kapsadığı için; ‘‘Güneşin altındaki hiçbir Şeyin yeni olmadığı’’ gerçeğini de doğrular olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktre, Sevgi (1994), Anadolu’da Bronz ağı Kentleri, Tarih Vakfı Yayınları.
- Strg, HansJoachim (2011), Vedalardan Tractatus’a Dünya Felsefe Tarihi, 1. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
- Braudel, Fernand ,ev: Mehmet Ali Kılıçbay (2001), Uygarlıkların Grameri, 2. Baskı, İmge Kitabevi, İstanbul.
- Demiriş, Bedia (2007), ‘‘Antik ağda Dil ve Gramer’’, Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Yıl:10, Sayı:40, s.104-105.
- Doğan, İ.Banu (2008), Tarih ncesinde Ticaret ve Değiş Tokuş, arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul
- Foucault, Michel (2013), Cinselliğin Tarihi, ev:Hülya Uğur Tanrıöver, 5.Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gökberk, Macit (2003), Felsefe Tarihi, 14.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Jones, D.G.BrianandEricH.Shaw (2006), A History of Marketing Thought, Handbook of Marketing, EditedbyBartonWeitz&RobinWensley, Sage Publications, London.
- Kaçar, Turhan (2007), ‘‘PaxRomana’nın Gölgesinde ikinci Sofistler Dönemi ve Bir sofistin Kaleminden Roma İmparatorluğu’’, Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Yıl:10, Sayı:40, s.152.

- Kelly, Paul (2013), Çev:Tarık Sadak, Siyaset Kitabı, 1. Basım, Alfa Yayınları:2431, Popüler Kültür:4, İstanbul.
- Loon, Hendrik Van (1992), İnsanlığın Vatanı, Çev: Mehmet Harmancı, Yılmaz yayınları, İstanbul.
- McNeill, William H. (2013), Dünya Tarihi, Çeviren: Alaeddin Şenel, 15. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Önal, Sema (2007), “Hikmet (Bilgelik) Üstüne”, Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Yıl:10, Sayı:40, s.95.
- Pirenne, Henri (2012), Ortaçağ Kentleri, Çeviren: Şadan Karadeniz, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sedillot, Rene (1983), Değiş tokuştan Süpermarkete, Tarih Boyunca Tacirlerin ve Ticaretin Öyküsü, Çev: Esat Mermi Erendor, Cep Kitapları A.Ş. İstanbul.
- Taftalı, Oktay (2007), “Sofist Bilgeliğin “Empirist” Dayanakları Üzerine” ,Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Yıl:10, Sayı:40, s.159-162.
- Tanilli, Server (2001), Devlet ve Demokrasi, Anayasa Hukukuna Giriş, Adam Yayınları, İstanbul.
- Turan, Ertuğrul R. (2007), “Küskün Tanrılar, Uykusuz Ozanlar, İsimsiz Acılar”, Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Yıl:10, Sayı:40, s.13-16.